

Vijfjarenplan NOSTER, 2017-2021

Vastgesteld door het NOSTER Schoolbestuur op 7 november 2017

Inhoud

Inleiding.....	1
Context.....	1
PhD- en Researchmasteronderwijs.....	3
Netwerk, onderzoeksagendering en -coördinatie.....	4
Bestuurlijke structuur en huishoudelijk reglement.....	6

Inleiding

Met de verhuizing van het NOSTER-bureau naar Nijmegen, met de Faculteit der Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen (FFTR) als penvoerder, is NOSTER een nieuwe periode van vijf jaar ingegaan. Voor een dergelijke nieuwe periode is inmiddels een Gemeenschappelijke Regeling (GR) afgesloten, in lijn met het concept zoals dat door DLG is vastgesteld. Op dit moment wordt nog overleg gevoerd over de samenwerkingsovereenkomsten met de instellingen die niet onder het DLG-onderzoeksschoolregime vallen.

Hoewel de timing per definitie niet helemaal gelijk op kan lopen, veronderstelt de GR dat aan de nieuwe samenwerking en een nieuw penvoerderschap ook een nieuw vijfjarenplan ten grondslag ligt. Hier volgt daarom een eerste aanzet voor een dergelijk vijfjarenplan, dat in de praktijk vooral de academische jaren 2017-2018 t/m 2020-2021 zal omvatten. In het kalenderjaar 2021 zal besloten moeten worden over voortzetting van het penvoerderschap, in Nijmegen of elders.

Deze aanzet tot een vijfjarenplan komt voort uit de nadere kennismaking met het reilen en zeilen van NOSTER in het eerste half jaar als directeur, een kennismaking die enerzijds bestond uit het beter begrijpen van wat er de afgelopen jaren is gebeurd en in welke context, en anderzijds uit gesprekken met junior- en seniorleden en andere betrokkenen bij en geïnteresseerden in NOSTER. In het vervolg zullen na een korte schets van de context de volgende thema's aan de orde komen: de kerntaak van het PhD- en ReMA-onderwijs, de rol van NOSTER op het gebied van nationale en internationale netwerken voor zowel junior als senior-onderzoekers en de mogelijke rol van NOSTER als speler in het veld van onderzoeksagendering en -coördinatie, binnen de academische wereld en in het maatschappelijke veld, inclusief de overheid. Daarnaast zou de overgang naar het DLG-regime consequenties kunnen hebben voor de bestuurlijke structuur van NOSTER. Dit komt aan bod in de laatste paragraaf.

Context

De afgelopen jaren is er veel veranderd in de omgeving waarin NOSTER functioneert. Te denken valt onder andere aan de nog steeds toenemende interesse in het onderzoeksgebied religie, zich uitend in succesvolle onderzoeksaanvragen en, in ieder geval in sommige domeinen, een bescheiden groei van het aantal studenten in theologie en religiewetenschappen, ook al geldt dat

niet voor alle NOSTER-partners in gelijke mate. Die groei hangt ook deels samen met een steeds sterkere internationalisering van het vakgebied, waarbij buitenlandse studenten op ReMA- en PhD-niveau soms ook hun weg naar NOSTER weten te vinden. Naast een licht groeiende groep van promovendi die NOSTER-onderwijs afnemen, is daar de laatste jaren ook de groep van ReMA-studenten bijgekomen. Ook al is het aantal ReMA-studenten in ons domein nog niet heel groot, hun input en hun interesses zijn belangrijk voor de verdere ontwikkeling van NOSTER.

Naast positieve impulsen heeft het vakgebied ook te maken (gehad) met een aantal omvangrijke reorganisaties van groepen die zich met religie bezighouden, met vakverenigingen die het niet goed lukt voldoende nationale coherentie en interactie te organiseren, met nog steeds achterblijvende aantallen van toegekende onderzoekssubsidies, en met te beperkte interactie van het vakgebied met de bredere academische wereld, in het bijzonder met de aanpalende vakgebieden in de geestes- en sociale wetenschappen.

De sinds een paar jaar weer nadrukkelijk als apart domein van academische activiteit benoemde 'maatschappelijke betrokkenheid', meestal als 'valorisatie' aangeduid, sluit in zekere zin vanzelfsprekend aan bij de manier waarop theologen en religiewetenschappers meestal al hun vak beoefenden. De nieuwe vorm waarin dit vaak gegoten wordt sluit echter niet automatisch aan bij de manier waarop ons domein daarmee omging, al was het maar omdat (zoals ook in de geesteswetenschappen in bredere zin) de maatschappelijke impact vaak lastig concreet te omschrijven en nauwelijks kwantitatief te meten is.

Juist op dit laatste terrein zijn in de laatste twee jaar, onder leiding van de vorige directeur prof. dr. Anne-Marie Korte, belangrijke stappen ondernomen. NOSTER reageerde hier niet alleen op elementen uit het KNAW-rapport *Klaar om te wenden* (2015), maar nam hierin ook zelf initiatieven. De belangrijkste hiervan was de actieve bijdrage aan de discussie rond de Nationale Wetenschapsagenda, waarmee het onderwerp 'religie' goed op de agenda is gekomen. Daarnaast is bijgedragen aan de discussie rond de kwaliteitsindicatoren voor onderzoek in de geesteswetenschappen, waarbij ook gezocht is naar passende manieren om 'valorisatie' te meten. Deze discussie is nog niet afgerond, maar lijkt in ieder geval terechte kanttekeningen te plaatsen bij een al te grote nadruk op puur kwantitatieve meetinstrumenten. Ook de toegenomen samenwerking met NISIS en NGG kan gezien worden in het kader van nieuwe initiatieven die voortkomen uit *Klaar om te wenden*. In aanvulling op NOSTER is vorig jaar, in reactie op en gestimuleerd door de opstellers van het KNAW-rapport, door een groep collega's een begin gemaakt met de Netherlands Academy of Religion (NAR). Ondanks de geslaagde startbijeenkomst in het najaar van 2016 is het in het afgelopen jaar niet gelukt voldoende samenwerking tussen de instellingen en de betrokken onderzoekers te genereren. De officieuze werkgroep heeft daarom besloten de opdracht terug te geven in de hoop dat in ieder geval een deel van de plannen door NOSTER, in samenwerking met andere onderzoeksscholen (in het bijzonder NISIS) en verdere partners zullen worden uitgewerkt.

De laatste grote verandering is een organisatorische, namelijk de gevolgen van het besluit NOSTER voortaan (vanaf 2016) als een onderzoeksschool onder de auspiciën van DLG (Discipline-overleg Geesteswetenschappen) in de geesteswetenschappen mee te laten draaien, inclusief het bestuurlijke en financiële regime dat daarbij hoort (en dat nog niet helemaal in alle consequenties is uitgekristalliseerd). Enerzijds garandeert dit vaste inkomsten en makkelijker samenwerking met de andere onderzoeksscholen, anderzijds past het model niet zomaar een-op-een op de toch wat uitzonderlijke situatie binnen het domein van T/R, waar een relatief groot aantal betrokken partners niet direct onder DLG vallen. Deze nieuwe organisatorische inbedding heeft ook tot gevolg dat NOSTER, net als de andere onderzoeksscholen in het LOGOS-verband van de geesteswetenschappelijke onderzoeksscholen, voortaan gevisiteerd zal worden primair in het kader van de onderzoeksvisitatie van de penvoerende instelling. Voor zowel FFTR als het

departement Religiewetenschappen aan de Universiteit Utrecht staat deze visitatie in 2018/2019 gepland.

PhD- en Researchmasteronderwijs

De kerntaak van NOSTER betreft het onderwijs aan promovendi en ReMA-studenten, de juniorleden van NOSTER. Dat onderwijs bestaat uit vier elkaar aanvullende onderdelen. Een deel hiervan is verplicht voor alle promovendi die een NOSTER-certificaat willen behalen, de rest is naar keuze. Voor een NOSTER-certificaat moeten minstens 15EC zijn gevolgd. ReMA-studenten die zich bij de onderzoeksschool inschrijven moeten totaal 10EC volgen, maar kunnen dit (net als de promovendi) naar keuze ook bij andere onderzoeksscholen doen.

De langstlopende onderwijsonderdelen zijn de doorlopende 'seminars': maandelijksse bijeenkomsten (ca tien per jaar) van een groep juniorleden (met op dit moment nog zeer beperkte deelname van ReMA-studenten) die vooral langs methodologische of (sub)disciplinaire lijnen zijn georganiseerd. De leiding daarvan ligt in de handen van twee ervaren docenten, de inhoud varieert van vooral besprekingen van onderhanden werk van de studenten tot collegereeksachtige studie van een specifiek thema. In de meeste groepen worden beiden elementen gecombineerd. Daarnaast is er een Intensive Tekst Reading Seminar, primair gericht op het bespreken van wetenschappelijke teksten op, in dit geval, het terrein van religie en gender.

In aanvulling hierop organiseert NOSTER drie bijeenkomsten per jaar voor alle aangesloten junioren: de Opening of the Academic Year (openingsbijeenkomst, een dag in september), de Midyear Meeting (een dag in januari/februari) en de Spring Conference (twee dagen in april). Tijdens de Opening of the Academic Year en de Midyear Meeting is tijd ingeruimd voor de disciplinaire seminars. Tijdens de Spring Conference wordt relatief veel tijd besteed aan het presenteren van zowel onlangs gestart als gevorderd onderzoek (beide verplicht voor alle promovendi die een NOSTER-certificaat willen ontvangen). Daarnaast worden tijdens alle drie de bijeenkomsten gemeenschappelijke thema's geagendeerd, plenaire lezingen over overstijgende onderzoeksthema's of over voor iedereen relevante thema's als onderzoeks- en presentatievaardigheden, valorisatie en voorbereiding op de arbeidsmarkt.

De derde component betreft de tot nu toe tweejaarlijkse 'Grand Course' (weer op de rol voor najaar 2017): een tweedaagse intensieve cursus rond een bepaald thema dat vanuit verschillende disciplinaire invalshoeken wordt benaderd.

De vierde component van het onderwijsaanbod bestaat uit activiteiten die door seniores worden georganiseerd (symposia, gastlezingen, master classes, vaak met enige financiële steun van NOSTER), die dan expliciet worden opengesteld voor junioren van NOSTER, inclusief de mogelijkheid hier eventueel ECs voor te behalen.

Op dit moment zijn er geen plannen hier grote veranderingen in aan te brengen. Gezien de niet synchroon lopende roosters van de vele deelnemers lijkt het huidige relatief flexibele programma, met zowel een- of tweedaagse intensieve bijeenkomsten als doorlopende seminars van maximaal een dagdeel per keer, een goede manier om een voor iedereen interessant en studeerbaar programma aan te bieden. Ook de grotendeels positieve tot zeer positieve evaluaties door de deelnemers wijzen in de richting. In het kader van toenemende aantallen ReMA-studenten wordt overwogen de Grand Course jaarlijks in plaats van tweejaarlijks aan te bieden, mede om op die manier voldoende mogelijkheden te bieden aan ReMA-studenten om aan hun 10EC te komen. Daarnaast wordt overwogen meer ruimte te bieden aan verschillende

presentaties van het werk aan de dissertatie, eventueel ook aangevuld door presentaties van het thesis-werk van ReMA-studenten.

Vooraf in het licht van toenemende aantallen ReMA-studenten is het daarnaast zaak de komende jaren goed te kijken naar inhoud, structuur en opbouw van het onderwijs, net als naar de verslaglegging van de studentenbijdrage en de bijbehorende EC-toekenning. Wat dat laatste betreft: voor ReMA-studenten zal meer dan bij de promovendi gevraagd worden naar geadmireerde bevestiging van actieve deelname en toetsbare criteria bij eventuele toetsing. De inzet zal zijn om de administratie voor de docenten zo licht mogelijk in te vullen en zoveel mogelijk te laten aansluiten bij de bestaande patronen binnen de verschillende onderdelen. Hoewel bij de komende onderzoeksvisitatieronde het ReMA-onderwijs waarschijnlijk grotendeels of geheel buiten beschouwing zal blijven (en meegenomen zou moeten worden bij de volgende ronde van onderwijsvisitaties), is het ook voor de verantwoording van het PhD-onderwijs belangrijk dat doelstelling, niveau en afronding goed zijn gedocumenteerd.

Daarnaast zal ingezet worden om een jaarplanning voor de seminars, met voldoende contactmomenten, zodat voor de juniorleden zowel aanbod als verwachte inzet duidelijk zijn, en ze zeker aan hun onderwijsverplichtingen kunnen voldoen. De jaarplanning zou ook inhoudelijk enige sturing kunnen geven in de balans tussen bespreking van eigen onderzoek en doordenking van bredere thema's uit het domein.

De komende jaren zal juist ook wat het onderwijs betreft de samenwerking met NISIS worden gezocht. De gezamenlijke meerdaagse najaarsconferentie van vorig jaar is goed ontvangen. In de evaluaties viel daarbij op dat de junioren nog wel verdergaande interactie tussen de verschillende groepen hadden willen zien. Met NISIS is afgesproken na te denken over verdere vormen van samenwerking. Hierbij bleek het praktisch en financieel niet haalbaar de gezamenlijke meerdaagse conferentie op korte termijn te herhalen. Wel is afgesproken dat in principe dat wat bij ons de Midyear Meeting heet, gezamenlijk te organiseren, voor het eerst in januari 2018. Het thema (naast ruimte voor specifieke bijdragen uit de verschillende vakgebieden en de individuele studenten) zal waarschijnlijk op het terrein van arbeidsmarktvoorbereiding en/of maatschappelijke relevantie van ons onderzoek liggen.

Netwerk, onderzoeksagendering en -coördinatie

De samenwerking met NISIS vormt een van de aspecten van de inzet het theologisch en religiewetenschappelijke netwerk van NOSTER de komende jaren verder uit te willen breiden en te versterken. Op dit moment zijn de belangrijkste aspecten daarvan de website (waar veel energie in wordt gestopt om die actueel en aantrekkelijk te houden) en de subsidiëring van Research Collaboration Groups en Thematic Seminars. Van deze subsidiemogelijkheden wordt regelmatig gebruik gemaakt en deze projecten/bijeenkomsten dragen daarmee bij aan de landelijke interactie tussen junioren en senioren. Tot slot dragen senioren bij aan de programma's voor de junioren en maken op die manier deel uit van het netwerk. Al met al betreft dit echter maar een relatief klein deel van de bij de NOSTER aangesloten senioren.

Een van de opvallende ontwikkelingen in het vakgebied is dat er, in ieder geval tot een à twee jaar geleden, een tendens leek te zijn om eerder minder dan meer in landelijk verband samen te werken. Enerzijds lag de nadruk sterk op binnen-universitaire samenwerking (bv. in facultaire en universitaire onderzoeksinstituten of graduate schools), anderzijds zochten specialistische groepen hun connecties eerder internationaal dan nationaal. Voor beide tendensen waren er zijn overtuigende organisatorische en inhoudelijke argumenten, en de daardoor gevormde lokale en internationale netwerken zullen de komende jaren van groot belang blijven, ook voor ons vakgebied. Maar de resulterende versplintering van het nationale veld en de afnemende

kennis van wat er elders allemaal gebeurt, lijkt nu een nadeel te worden in de nationale ontwikkelingen waarin de overheid vakgebieden als geheel aanspreekt (zie o.a. de ontwikkelingen rond de wetenschapsagenda en in zekere zin ook de kwaliteitsindicatoren), of juist niemand aanspreekt omdat ze geen idee heeft waar ze eventuele kennis zou moeten zoeken. Andersom hebben individuele wetenschappers behoefte aan intensievere landelijke uitwisseling, soms omdat ze, komend vanuit het buitenland of vanuit een ander vakgebied, behoefte hebben aan een breder disciplinair netwerk, vaak ook omdat zulke netwerken nodig zijn bij het aanvragen van grotere subsidies bij nationale of Europese subsidieverstrekkers. Tot slot zijn het juist ook weer de junioren en startende senioren die belang hebben bij een nationaal netwerk, als springplank voor hun verdere academische of maatschappelijke loopbaan.

Nu een eerste poging op onderzoeks- en valorisatie-gebied nauwer samen te werken in de NAR niet is gelukt, ligt het voor de hand dat NOSTER zich in zal spannen zich hier opnieuw en nadrukkelijker op te profileren. Dergelijke samenwerking zou moeten starten door het al bestaande netwerk van junioren en senioren te versterken en zo mogelijk uit te breiden met relevante partners. Naast NISIS als vanzelfsprekende partner, valt hierbij verder te denken aan nieuwe partners in de Duitse grensregio en in Vlaanderen, maar ook aan relevante onderzoeks- en onderwijsgroepen op de Nederlandse HBO's. De manier waarop deze samenwerking vorm krijgt, welke partners worden betrokken en hoe die verschillende activiteiten worden gefinancierd hangt daarbij af van de doelen die we gezamenlijk willen bereiken. Dit zou op enig moment alsnog kunnen leiden tot het oprichten van een aparte 'NAR' met eigen (complementaire) agenda, afhankelijk van wat voor soort organisatie voor de onderscheiden doelen nodig is.

We onderscheiden daarbij op dit moment vier aspecten van samenwerking binnen NOSTER die weliswaar alle vier op dit moment al aanwezig zijn, maar verder versterkt zouden kunnen worden:

- *Academisch netwerk*: NOSTER als platform voor onderlinge kennismaking en interactie, ideeënuitwisseling en begeleiding junioren; subgroepen voor junioren en senioren worden vooral langs disciplinair-methodische lijnen georganiseerd;
- *Thematisch-inhoudelijke samenwerking*: vooral subgroepen rond bepaalde thema's, meestal in meerdere of mindere mate interdisciplinair, meestal met het oog op een gezamenlijke aanvraag of een andere vorm van gestructureerde samenwerking; in aansluiting op de huidige Research Collaboration Groups. Hier hoort expliciet het niet-onmiddellijk maatschappelijk relevante en fundamentele wetenschappelijk onderzoek bij.
- *Maatschappelijk-inhoudelijke samenwerking*: samenwerking op het gebied van maatschappelijke thema's, ook vaak weer gericht op het gezamenlijk uitvoeren van activiteiten in combinatie met onderzoek; eventueel ook aangevuld met gezamenlijke presentatie. Het bekend(er) zijn met en inspelen op specifiek 'Haagse' vragen rond het thema religie hoort hier nadrukkelijk bij, net als de inzet voor de versterking van religie/levensbeschouwing-onderwijs op middelbare scholen.
- *Bestuurlijk-inhoudelijke samenwerking*: het gezamenlijk beantwoorden van vragen als die van de Wetenschapsagenda of de kwaliteitsindicatoren, in samenspraak met de relevante bestuurlijke organen (zie verderop), waar mogelijk ook proactief.

Het uitgangspunt van NOSTER voor de komende jaren is dat we met relatief kleine toevoegingen aan de bestaande programmering (met name rond de drie jaarlijkse bijeenkomsten) en een vijfjaarlijkse grote conferentie, de basis leggen voor een versterking van het netwerk, tussen junioren onderling en senioren onderling, en tussen junioren en senioren. Dat versterkte en uitgebreide netwerk kan dan snel worden ingezet op momenten dat er, vanuit de politiek, maatschappij of academie, behoefte aan is, of wanneer een specifieke thematische subgroep

vervolgactiviteiten zou willen ondernemen. We denken hierbij in ieder geval aan het organiseren van een vijfjaarlijkse bredere religie-conferentie voor zowel juniores als seniores (met zoveel mogelijk academische en maatschappelijke partners, in ieder geval NISIS, NGG, andere vakorganisaties), en het betrekken van de seniores bij minstens een van de drie jaarlijkse algemene bijeenkomsten van NOSTER gedurende het jaar (waarschijnlijk de Opening Academic Year /Autumn meeting).

Daarnaast wil NOSTER het initiatief nemen tot het opzetten een aantal specifieke projecten die in het kader van de NAR als desiderata genoemd werden, op het gebied van (a) betere zichtbaarheid van het veld in overheids- en beleidskringen, en maatschappelijk meer algemeen; (b) wat betreft het (middelbaar) onderwijs op het gebied van religie/levensbeschouwingen, en wat betreft het toewerken naar (c) een gezamenlijke onderzoeksaanvraag. Voor deze projecten zal een aparte begroting worden opgesteld waarvoor ook de fondsen apart zullen moeten worden geworven omdat de huidige NOSTER-begroting dergelijke uitbreiding niet automatisch toestaat. Waarschijnlijk kan ook de vijfjaarlijkse conferentie het best als apart project geformuleerd kunnen worden.

Concrete projecten:

- (1) Atlas van theologisch en religiewetenschappelijk Nederland (2018)
- (2) Religie/levensbeschouwing in het middelbaar onderwijs (Expertisecentrum; grotendeels elders belegd; 2018-2020)
- (3) Gezamenlijke conferentie eind 2020/vroeg 2021 (2019-2020)
- (4) Voorbereiding gezamenlijke aanvraag (2018-2020)
- (5) Lobbywerk/lobbyist overheid (in samenwerking met partners)

Bestuurlijke structuur en huishoudelijk reglement

In aansluiting op de GR zoals die eerder is vastgesteld, zou het nuttig zijn ook de bestuurlijke structuur daar zoveel mogelijk op aan te passen. Dat kan met een beperkte aanpassing van de terminologie. Daarnaast lijkt het zinnig een aantal punten die in GR en samenwerkingsovereenkomst niet zijn geregeld, vast te leggen in een huishoudelijk reglement of een als een bijlage bij het verslag van een van de bestuursvergaderingen. De volgende zaken behoeven nadere afspraken:

- De samenstelling, werkwijze en vergaderfrequentie van het schoolbestuur;
- Samenstelling, werkwijze en vergaderfrequentie van 'Studentenraad'
- De samenstelling, werkwijze en vergaderfrequentie van 'adviescollege of adviescommissie' (=Dagelijks bestuur);
- Afspraken over de bestuurlijke participatie van de instellingen waarmee een samenwerkingsovereenkomst is gesloten;
- Afspraken over tussentijdse opzegging (m.b.t. financiële consequenties?), in aansluiting op art. 13 van GR en art. 6.2 van Samenwerkingsovereenkomst;
- Afspraken over de procedure tot verlenging of wijziging van het penvoerderschap bij afloop van de vijfjaarsperiode;
- Afspraken over financiële verantwoordelijkheden (navraag heeft geleerd dat er binnen LOGOS geen afspraken over bestaan);
- Vereenvoudiging lidmaatschapsstructuur.